

Darganfod Rhuthun

Mae awduri a cyn-chadeirydd yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol, Simon Jenkins, yn disgrifio Rhuthun fel "un o drefi bychain mwyaf swynol Cymru". Wrth ddilyn llwybr cylchol y dref fe welwch pam ei fod yn dweud hynny.

Dechreuwch y llwybr yn llifddolydd Cae Ddôl, lle bydd yn eich arwain ar daith bensaerniol hynod ddiddorol, o'r tŷ pren trefol hynaf yng Nghymru i ganolfan grefftau hynod drawiadol a chyfoes sydd wedi ennill gwobrau lu.

Bydd y daith yn cymryd tua 90 munud. Ond dylech ganiatâu ychydig mwy o amser rhag ofn gan ein bod yn sicr na fydd modd i chi basio'r 10 safle arbennig ar ein map heb gymryd golwg mwy manwl arnynt.

Byddwch eisiau stopio i edmygu - neu fynd i mewn. Ac rydych yn siŵr o gael eich temtio gyda'r siopau, tafarndai, bwytau a chaffis ar y ffordd. Felly, arhoswch cyn hired ag y dymunwch.

Exploring Ruthin

Writer and former National Trust chairman Simon Jenkins describes Ruthin as "the most charming small town in Wales". This circular town trail will help you understand why.

Beginning at the water meadows of Cae Ddôl, it takes you on a fascinating architectural journey from the oldest timbered town house in Wales to a strikingly contemporary award-winning craft centre.

The walk will take about 90 minutes. But you'd better allow a bit longer. Because we bet you won't just stroll past the 10 special sites marked on our map.

You'll want to stop, admire - or go inside. And you're bound to be tempted by the shops, pubs, restaurants and cafés en route. So stay as long as you like.

Mae llwyth o adeiladau eiconig sy'n creu olygfa braf wrth i chi symud o gwmpas y dref: murfylchau Castell Rhuthun, tŵr Carchar Rhuthun, meindwr Eglwys San Pedr. Ac yna cip o olygfeydd godidog o gefn gwlad cyfagos.

Ond mae mwy i Rhuthun na thref o bensaerniaeth hynafol yn unig. Mae'n dref farchnad go iawn sy'n dal i fod yn llawn bywyd yn yr 21ain ganrif - ac mae ei statws "Cyfeillgar i Goetsis" yn ei wneud yn boblogaidd gyda grwpiau o bob maint.

Ewch i www.gogledddwyraincymru.cymru

Beth sy'n ei wneud yn arbennig?

Mae 'na hud yn perthyn i Rhuthun. Mae'n rhywbeth i'w wneud â'r ffordd y mae'r holl strydoedd yn dueddol o arwain yn ôl i ben y bryn ac i Sgwâr Sant Pedr - yn sicr un o'r lleoedd harddaf ar gyfer marchnad ym Mhrydain.

Something to do with the iconic buildings that break the skyline as you move around the town: the battlements of Ruthin Castle, the tower of Ruthin Gaol, the spire of St Peter's Church. Something about the sudden spectacular views of surrounding countryside.

But Ruthin isn't just an architectural time capsule. It's a real market town that's still buzzing in the 21st century - and its official "Coach Friendly" status makes it popular with groups of all sizes.

Visit www.northeastwales.wales

Ble awn ni nesaf?

Dylai siopau, bwytau, orielau a thai hanesyddol Rhuthun fod yn fwy na digon i'ch cadw'n brysur. Ond os ydych chi'n penderfynu symud ymlaen, yna mae rhai o atyniadau mwyaf blaenllaw Gogledd Cymru ychydig filltiroedd i ffwrdd.

St Asaph Cathedral

Mae'r eglwys hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.

www.stasaphcathedral.wales 01745 532581

Castell Dinbych

Caer fawr o'r 13eg ganrif gyda chanolfan ymwelwyr eco-gyfeillgar a hanner milltir o furiau tref.

www.cadw.gov.wales 01443 336000

Denbigh Castle

Imposing 13th century fortress with an eco-friendly visitor centre and half a mile of town walls.

www.cadw.gov.wales 01443 336000

Rheilffordd Llangollen

Ewch ar stêm trwy Ddyffryn trawiadol Dyfrdwy ar yr unig reilffordd treftadaeth lled safonol yng Ngogledd Cymru.

www.llangollen-railway.co.uk 01978 860979

Llangollen Railway

Huff and puff through the stunning Dee Valley on the only standard gauge heritage railway in North Wales.

www.llangollen-railway.co.uk 01978 860979

Where shall we go next?

The shops, restaurants, galleries and historic houses of Ruthin should be more than enough to keep you busy. But if you do decide to move on, you'll find some of the leading attractions of North Wales just a few miles away.

1 Cae Ddôl

Mae'n siŵr eich bod chi ar bigau drain eisiau dechrau'r llwybr hwn o amgylch un o drefi bychain mywyal diddorol a pherthys Cymru. Ond peidiwch â rhuthro i fflwrdd eto. Mae Cae Ddôl, y parc bach hyfryd y tu ôl i chi, yn wrth ei wled. Ewch am dro ar lan yr Afon Clwyd wrth iddi ymdroelli drwy'r dolydd dŵr naturiol. Gwylwch yr ymgais a'r elynach ar y llyn. Ac os oes gennych chi blant, ewch a nhw'r iard chwarae neu'r parc sglefrio.

Yna, unwaith yr ydych yn barod, ewch ymlaen i Heol Clwyd o'r maeis parcio a throwch i'r dde.

1 Cae Ddôl

No doubt you're itching to start this trail around one of Wales's most beautiful and interesting small towns. But don't rush off just yet. Cae Ddôl, the lovely little park behind you, is well worth a look. Stroll beside the River Clwyd as it winds its way through the natural water meadows. Watch the ducks and swans on the lake. And if you have kids in tow, take them to the playground or the skate park.

Then, when you're ready, enter Clwyd Street from the car park and turn right.

2 Carchar Rhuthun

Mae'r "Cyweiryd", lle roedd y crywddriad a'r di-wedi yn cael eu rhoi ar waith wedi bodoli ar waelod Stryd Clwyd ers 1654. Adeiladwyd yr adain arddull-Pentonville a digroeso yng Nghenffont y cwrw ym 1868, a dyma'r unig un ym Mhrydain sydd ar agor i'r cyhoedd. Gallwch archwilio'r holl dyllau a holltau isol, a chanfod beth oedd y carcharorion yn y flwyta (grual, grual a mwya o ruah) a chlywed am y cosbau a ddiolodwyd gan ddyddi sy'n siŵr o godi ias arnoch. Gallwch hyd yn oed gael cipolwg yng Nghell ym dyma gondemniwyd os ydych yn ddigon dewr!

www.carcharrhuthun.co.uk

Trowch i'r dde i Upper Clwyd Street a pharatoiwr eich hunain am ddringfa by a serth.

2 Ruthin Gaol

A "House of Correction", where vagabonds and the unemployed were put to work, has stood at the bottom of Clwyd Street since 1654. The forbidding Pentonville-style wing at the back of the courtyard, the only one in Britain open to the public, was built in 1868. You can explore its creepy nooks and crannies, find out what the prisoners ate (gruel, gruel and more gruel) and shudder at the punishments they suffered. You can even take a peek in the condemned man's cell, if you're brave enough.

www.ruthingaol.co.uk

Fork right into Upper Clwyd Street and get ready for a short, sharp climb.

3 Yr Hen Llys

Och blaen mae'r Hen Llys gyda ffâr bren odidog, a adeiladwyd oddiutu 1421 yn lle adeilad a gafodd ei losgi gan yr ymlaeddwr rhuddid Cymreig, Owain Glyndŵr. Bellach mae'n ganolbwyt cymunedol sy'n arddangos hanes yr adeilad ac yn cynnwys rhaglen fath o arddangosydd.

Gerllaw mae craig fawr o'r enw Maen Huail, upon which King Arthur is said to have beheaded a love rival.

www.theoldcourthouse.wales

3 The Old Courthouse

Ahead of you is the magnificent half-timbered Old Courthouse, built about 1421 to replace a building burned down by Welsh freedom fighter Owain Glyndŵr. Now it's a community hub hosting displays about the building's history and a busy programme of exhibitions.

Nearby is a huge stone called Maen Huail, upon which King Arthur is said to have beheaded a love rival.

www.theoldcourthouse.wales

4 Nantclwyd y Dre

Mae Stryd y Castell yn llawn tai cyfnod ysblennyd. Y gorau o'r rhain yw Nantclwyd y Dre, y tŷ tref pren hynaf yng Nghymru. O tua 1435, bu dan feddianfaeth barhaol am fwy na pum canif - caddof a y portsh flani einiong ei ychwanegu gan Eubule Thelwell yn 1693. Mae'r saith ystafell wedi'u hatgyweiro'n rhagorol yn dweud hanes "Santes Oes" Nantclwyd a' bobl oedd yn bwy drwy'r oesau. Cofiwch fynd am dro hamddenol o amgylch Gardd yr Arglwydd, a grybwyllwyd am y tro cyntaf ym 1282, ac a fu unwaith yn berlan a gärd cegin ar gyfer Castell Rhuthun sydd drws nesaf.

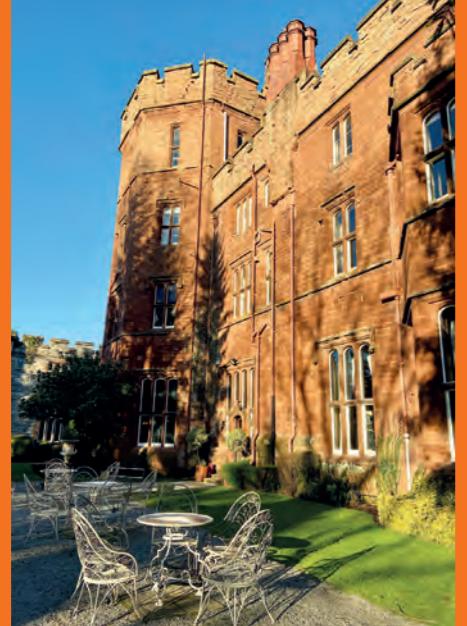
www.nantclwydydre.co.uk

4 Nantclwyd y Dre

Castle Street is packed with splendid period houses. The jewel in the crown is Nantclwyd y Dre, the oldest timbered town house in Wales. From about 1435, it was continually occupied for more than five centuries – the iconic front porch was added by Eubule Thelwell in 1693. Seven superbly restored rooms together tell the story of Nantclwyd's "Seven Ages" and the people who lived through them. Don't miss a serene stroll around the fully restored Lord's Garden, first mentioned in 1282 and once an orchard and kitchen garden for Ruthin Castle next door.

www.nantclwydydre.co.uk

5 Ruthin Castle

Ruthin Castle isn't quite what it seems. The immense red sandstone building is only pretending to be medieval. It was built in 1826 and extended in 1848-52 by architect Henry Clutton in the Picturesque Gothic style. But something much older was underneath. The original castle dates all the way back to 1277. Walk through the gateway into the grounds of what is now a luxury hotel and spa (they won't mind) and turn right to explore the evocative ruins.

Retrace your steps part way down Castle Street and turn right into Record Street.

5 Castell Rhuthun

Mae Castell Rhuthun yn wahanol i'r hyn mae'n ymddangos. Nid yw'r adeilad twyddoedd coch wirioneddol yn ganoloesol. Caffod ei adeiladu ym 1826 gydag estyniad ym 1848-52 gan y pensaer Henry Clutton mewn arddull darluniau gothic. Ond roedd rhwbyth llawer hyn oddi tanu. Mae'r castell gwreiddiol yn dyddio'n ôl i 1277. Cerddwch drwy'r port i'r safle sydd bellach yn wwest y a sbia moethus (mae croeso i bawb) a throwch i'r dde ar Stryd y Llys.

Ewch yn ôl i'r dde ar Stryd y Castell a throwch i'r dde ar Stryd y Llys.

Llwybr y dref | Town trail

Pellter 1.5 milltir / 2.4 km

Pa mor anodd Mae rhai rhannau serth ac ar i fyny

Amser yn cerdded 90 munud

Man cychwyn Maes parcio Cae Ddôl LL15 1HN

Cludiant cyhoeddus Traveline Cymru 0800 464 0000, Ymholaethau Rheilffyrdd Cenedlaethol 03457 484950

Distance 1.5 miles / 2.4 km

Difficulty Some quite steep uphill sections

Walking time 90 minutes

Start point Cae Ddôl car park LL15 1HN

Public transport Traveline Cymru 0800 464 0000, National Rail Enquiries 03457 484950

6 Llyfrgell Rhuthun

Pediwch â chael eich twyllo gan ddiben dininiw presennol yr adeilad. Dyna'r trydydd adeilad ar ein tair sy'n gysylltwyd â throesod a chost. Adeiladwyd y tŷ yn 1785 i gadw cofnodion Brawdys Mawr, a daeth yn lys yn ei rimedew ei hun a chafodd y cynted trawiadol gyda'r coloniau Dôr a uchwanegu yn y 1860au. Y tro diwethaf i'r llys gyfarfod yma oedd ym 1984, ond parhaodd fel Llys Ynadon tan 1986. Erbyn hyn ddedfod waethaf sy'n cael ei rhoi i'r ddiry am ddychwelyd llyfrau'r llyfrgelli yn hwyr.

Trowch i'r dde ar ddiwedd Stryd y Llys – neu i'r chwith (heibio'r siop lle caffod anthem genedlaethol Cymru ei hagrifflu am y tro cyntaf ym 1860) i gwtgo'r daith.

6 Ruthin Library

Don't be fooled by this building's current blameless purpose as a library. This is the third building on our tour associated with crime and punishment. Built in 1785 to house records of the Court of Great Assize, it became a courthouse in its own right and the imposing portico with Doric columns was added in the 1860s. The court last sat here in 1974 but it continued as a Magistrates Court until 1986. Nowadays the stiffest sentence handed down is a fine for overdue library books.

Turn right at the end of Record Street – or left (past the shop where the Welsh national anthem was first printed in 1860) to shorten the trail.

Rhuthun Ruthin

www.gogleddwyraincymru.cymru www.northeastwales.wales

Tra eich bod yn cerdded....

Ruthin Castle isn't quite what it seems. The immense red sandstone building is only pretending to be medieval. It was built in 1826 and extended in 1848-52 by architect Henry Clutton in the Picturesque Gothic style. But something much older was underneath. The original castle dates all the way back to 1277. Walk through the gateway into the grounds of what is now a luxury hotel and spa (they won't mind) and turn right to explore the evocative ruins.

Retrace your steps part way down Castle Street and turn right into Record Street.

While you're walking....

Cadwch lygad allan am y tyllau sbio sydd ar wasgar drwy'r strydoedd – maent yn rhan o Lwybr Celf Rhuthun. Byddwch hefyd yn gweld llawer o godau QR. Sganiwch nhw i mewn i'ch ffôn symudol i gael gwybod mwy, diolch i brosiect Wici Rhuthun am y wybodaeth.

Keep an eye out for the spy holes scattered through the streets – they're part of the Ruthin Art Trail. You'll also see lots of QR codes. Scan them into your mobile to find out more thanks to the Wiki Ruthin project.

10 Coflech Tom Pryce

Mae pawb yn hoffi cywyd stori am fachgen lleol yn gweud yn dda iddo i hun – yn enwedig rywun byth yn anghofio'r wreiddiau. Roedd Rhuthun yn ngyffwrdd i'r rasio iwyaf talentol ei genhedlaeth, a chafodd ei ladd mewn rasi pan reddod marshall oglegwch a flaen ei galwr yn 1977 yn y Grand Prix Ne Africa. Roedd Tom yn 27 mlwydd oed pan laddwyd ef. Cafodd y cerwedd effyd gwynch gan y cerfylwr lleol Neil Dalymple ei ddalorffuddio i 11 Mehefin 2009. Byddai wedi bod yn ben-bywiad yng 60 oed.

Trowch i'r chwith i Mill Street gyferbyn â Charchar Rhuthun, cerdwch heibio'r felin o'r 13eg ganrif a throwch i'r dde wrth y pyst i ddychwelyd i faes parcio Cae Ddôl.

10 Tom Pryce Memorial

Everybody loves a local boy made good – especially one who never forgets his roots. Thomas Maldwyn Pryce was Ruthin through and through. One of the most talented racing drivers of his generation, 27-year-old Tom was killed when a safety marshal ran in front of his car at the 1977 South African Grand Prix. This magnificent bronze relief by local sculptor Neil Dalymple was unveiled on 11 June 2009. It would have been Tom's 60th birthday.

Turn left into Mill Street opposite Ruthin Gaol, walk past the 13th century mill and turn right at the bollards to return to Cae Ddôl car park.